

UYUŞMAZLIK MAHKEMESİNİN İNCELEYEMİYECEĞİ BİR SEÇİM DAVASINDA VAZİFE UYUŞMAZLIĞI

Devlet Şûrası Dava Daireleri Umumî Heyetinin 48/39 esas numarasına kayıtlı Nasuhi Erzurumlu tarafından Samsun Valiliği aleyhine açılmış hukukî mahiyeti itibariyle dikkati çeken davada çeşitli seçimler üzerinde durmuş, bunların taşıdıkları vasıfları mukayeseli surette araştırmıştık. Bu dava hakkında yazdığımız rapor Danıştay Karar Dergisinin 45 sayılı nüshasında bütün tafsilâtiyle yazılıdır. (S. 20-32)

Bu raporda âmme idarelerinde seçimleri siyasî ve idarî olarak iki bölüme bölmüştük. Siyasî seçimlerin doğurduğu ihtilâfların hal edilme için müracaat edilecek merci tayinde kanun vazınının çeşitli yollardan birini ihtiyar edebileceğini tebarüz ettirdikten sonra idarî seçimler sebebiyle zuhur eden dâvaları rüyet edecek Kaza merciini tesbitte aykırılığın mevcut olmadığını anayasanın 51 inci maddesindeki "idarî dâvalarına bakmak" kaydine dayanarak izah etmiştik. Nitekim o zamanki mevzuatımıza göre siyasî seçimlerden husule gelen ihtilâfları Büyük Millet Meclisi bizzat hal ediyordu. Bu hareket tarzında hukuk esaslarımızı aykırılık arzedemeyen bir cihet yoktu. Buna karşılık olarak da idarî seçimlerin mahiyetlerinin idarî olduğunu muhtelif müelliflerin beyan ve mütalâalarına dayanarak arz ve ifade eylemiştik.

Aradan bir müddet geçtikten sonra seçimlerle ilgili mevzuat yenilendi; 5545 sayılı Milletvekilleri Seçimi Kanunu yürürlüğe kondu. Diğer çok kanunlarımız gibi bu kanun da teşkilâtı esasiye kanununun 51 inci maddesiyle taayyün eden Devlet Şûrasının Kazaî vazifesi üzerinde durulmayarak siyasî seçimlerden doğan ihtilâfları tedkik ve hal eylemek üzere ihdas edilen yüksek seçim kuruluna 5669 sayılı Kanunla Belediye Seçimlerinden meydana gelen ihtilâfları da inceleyip karara bağlama vazifesini verdi. Adı geçen kanunun koyduğu bu hükmün teşkilâtı esasiye kanununa aykırı olduğu aşikârdır.

Teşkilâtı Esasiye Kanununa aykırı bir durum yaratan bu kanunun er geç mahzurları görülecekti.

Bu gün bu mahzurların en ehemmiyetlilerinden biri ile karşı karşıya bulunuyoruz.

Devlet Şûrası Altıncı Dairesinin 51/1622 esas numarasına kayıtlı bir dava açılmıştır. Bu davanın hülâsası Belediye Meclisi Üyesi iken reislığe seçilen bir kimsenin ağır ceza mahkemesinden verilmiş sekiz sene dört aylık mahkûmiyeti bulunduğu cihetle vazifesine son verilmesi dileğinden ibarettir.

Davalının müdafaası memnu hakların ağır ceza mahkemesi kararı ile iade edilmiş olduğundan davanın reddi icap edeceği merkezindedir.

Kanun sözcüsünün düşüncesi şu suretle hülâsa edilmiştir: Davacı netice itibariyle Belediye Meclisi Üyeliğinden Belediye Başkanlığına seçilen zatın Belediye Meclisine üye olmak evsafını haiz olmadığını iddia etmektedir. 5669 sayılı kanuna göre bu hususu incelemek yetkisi seçim Kurullarına ait olduğundan Danıştay'ın görevi dışında bulunan davanın reddi gerekir.

Karar şudur: 1580 sayılı kanununun 89 uncu maddesine göre Belediye Reisi intihabı Vilâyet Merkezi olmayan yerlerde Valinin tasdiki ile tekemmül ettiğine göre Belediye, Başkanı seçiminin iptali dileğiyle açılan dâvanın Belediye Başkanlığının husumetiyle görülmesine imkân yoktur. Bu husustaki davanın husumetin yönetilmesindeki isabetsizlik sebebiyle reddine ve 4904 sayılı kanununun 24 üncü maddesine göre yeniden dava açmakta muhtar olduğuna davacı netice itibariyle Belediye Meclisi Üyeliğinden Başkanlığına seçilen zatın Belediye Meclisine üye olmak vasfını haiz olmadığını iddia etmekte olup 5669 sayılı kanuna göre bu husus incelemek yetkisi seçim kurullarına ait olduğundan Danıştayın görevi dışındadır. Bu husustaki davanın vazifesizlikten reddine 22/2/1952 tarihinde oybirliğiyle karar verildi (K. 52/393).

Aynı daireden başka bir hâdise ve dâva sebebiyle sadır olan 28/11/1952 tarihli ve E. 52/644, K 52/1986 sayılı kararda da şöyle denilmiştir : İdarei Umumiyeî Vilâyet Kanununa bazı maddeler eklenmesine ve bu kanununun 111 inci maddesinin değiştirilmesine ve 104 üncü maddenin bazı hükümlerinin kaldırılmasına dair 5670 sayılı kanununun 2 nci maddesinin A fıkrasına göre dâva konusu hâdisenin tetkiki İl Seçim ve Yüksek Seçim Kurullarına ait bulunmaktadır. Bu sebeple Danıştayın görevi haricinde bulunan dâvanın reddine oybirliğiyle karar verildi. (Devlet Şûrası Kararlar Dairesi No: 58, S: 217-218).

Kararda bahsedilen hâdise ilâmda şöyle hülâsa edilmiştir : 1950 yılında genel meclis üyeliği seçiminde yedekte kaldıkları halde inhilâl eden asıl üyeliğe getirilen B-Ç. 1944 senesinde irtikâp suçundan bir seneye mahkûm olduğundan üyelik yapamayacağına dair yaptığı itirazı reddeden İl Seçim Kurulu kararının bozulması dileğidir.

Danıştay Kararlar Dergisinin 50-53 numaralı nüshasında (S. 536) E. 50/1779, K. 51/1555 sayılı Yüksek Seçim Kurulu aleyhine açılmış bir dâva için verilmiş başka bir karara rastgelmiyor. Bu kararda dâva şöyle hülâsa edilmiştir :

..... Belediyesine asıl üye olarak seçildiği, reis intihabı için içtimaa dâvet olunduğu ve bu seçimde hidematı âmmeden memnuniyetinin devamını müstelzim kanunî bir hal bulunmadığı halde eskiden ağır hapis cezasına mahkûm olduğu ileri sürülerek İl Seçim Kurulu tarafından intihabın iptal edilip ve bu karar aleyhine 5669 sayılı kanun hükmüne tevfikan vâki itirazı Yüksek Seçim Kurulu tarafından reddedilmiş olduğundan mezkûr kurulca müttehaz kararın iptali talebinden ibarettir.

Altıncı Daire verdiği yukarıda tarihi ve numaraları yazılı kararda şöyle demektedir : Dâva konusu Yüksek Seçim Kurulu kararının kesin ve nihaî olduğu 5669 sayılı kanunun ek 2 nci maddesi hükmü icabından olduğundan Danıştayca inceleme kabiliyeti bulunmayan dâvanın reddine 21/6/1951 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.

Bu kararlar teşkilâtı Esasiye Kanununun 51 inci maddesine aykırı olarak idarî seçimlerden doğan ihtilâfların Devlet Şûrasında dâva konusu yapılmayacağını göstermektedir.

Bizim düşüncemiz neden ibaret olursa olsun (1) Devlet Şûrasının kararları bunlardır.

Şimdi hâdiseyi bir de Yüksek Seçim Kurulu bakımından inceleyelim. Bu kurulun 13/3/1958 tarihinde verdiği E. 787, K. 772 sayılı karar ehemmiyetle üzerinde durmayı icabettirecek bir değer taşımaktadır. Karar aynen şudur : 1580 sayılı Belediye Kanununu tâdil eden 5669 sayılı kanun hükmünce Yüksek Seçim Kurulu İl Seçim Kurullarının seçimin yolsuzluğuna ve seçilenin ehliyetine taallük eden itirazlara dair ittihaz ettikleri kararın mercii itirazıdır. Müstenidin gönderdiği dilekçe ile ek dilekçesi mündearcaatına nazaran Dinar Belediye Reisi M. D. nin ehliyetine müteallik itiraz derece derece müddetinde üst kurullara usulen dermeyan edilmemiş seçim neticesi kesinleştikten ve seçim kurullarının görevleri hitama erdikten sonra mumaleyhin belediye üyeliğinden iskatını müstelzim bir halin hududundan bahsiyle ileri sürdüğü itiraz ve şikâyetin tetkiki seçim kurullarının görevi haricinde bulunmuş olduğundan müsted'inin vâki müracaatı hakkında bir karar ittihazına mahal olmadığına 13/3/1958 tarihinde ittifakla karar verildi.

(1) Bak. Teşkilâtı Esasiye Kanununa aykırı kanun karşısında mahkemenin durumu, Ankara Hukuk Fakültesi Dergisi C: X, S: 1-4, sahife : 112-226.

Bu kararın ilk tenkid edilecek noktası şüphesiz karar ittihazına mahal olmadığını beyan eylemesidir. Çünkü nerede bir ihtilâf, bir dâva varsa orada karar vermeğe lüzum ve mahal vardır. Bununla beraber karar yazılış tarzından bu şikâyet hakkında karar vermenin yüksek seçim kurulunun vazifesi dışında olduğunu beyana matuf olduğu seziliyor. Bunu sadece düşüncenin ifadesine dair bir kusur sayarak üzerinde fazla durmayabiliriz.

Hukuk bakımından dikkat edilecek husus bir takım ihtilâfların kazaî merciden mahrum kalmasıdır. Uyuşmazlık Mahkemesi bu durumda hâdiseyi selbi bir vazife ihtilâfı olarak telâkki edecek mi?

Bu noktada büyük ölçüde şüphe ve tereddüde mahal vardır; çünkü Yüksek mahkeme şimdiye kadar hiç kendi kuruluş hikmetine uygun düşeceği esastan hareket ederek metinlere geniş mâna vermek cihetine gitmemiş, metinlere son derece sadık bir hareket tarzı takip etmiştir. Bu itibarla Yüksek Seçim Kurulundan bu noktada bir ileri gayret beklenemez. Ortada yürünecek yolu bulmak, düşüncemize göre, Devlet Şûrasının himmetine kalmaktadır. Devlet Şûrası Teşkilâtı Esasiye Kanununun 51 inci maddesi ile tesbit edilen kendi kazaî vazifesine ait sınırları daraltmağa doğru gitmiş bulunan bir temayülün tesirlerinden kendisini kurtarmak için gayrete gelmek ve mahiyetinin idarî olduğunda şüphe caiz olmayan Belediye ve Vilâyet Umumî Meclisi seçimlerinden doğan ihtilâflarda nihaî kaza mercii olduğunu, bu esasa aykırı kanunların Teşkilâtı Esasiye Kanunu hükmüne aykırılık bakımından Devlet Şûrasının vazifesini takyit ve tahdit edemeyeceğini karar altına almaktadır.

İdarî seçimlerden doğan ihtilâfların Devlet Şûrasına yükleyeceği külfet ne kadar ağır olursa olsun böyle bir kararın verilmesi uyuşmazlık mahkemesinin derpiş bir hususu hoşluk telâkki ederek bu kanunu tâdil ihtiyacından bizi masum tutar. Yüksek Seçim Kurulunun ihdası siyasî seçimlerden doğan ihtilâfları hal eylemek yönünden ne kadar lüzumlu ve faydalı ise idarî seçimlerde diğer iki kanunla Devlet Şûrasının vazifesi sahasına tecavüz eylemek o kadar zararlı olmuştur.

Mevzuatımızı Teşkilâtı Esasiye Kanunu hükümlerine uydurmak bakımından ilk fırsatta bu iki kanunun tâdiline gitmek ve bu suretle bir takım ihtilâfların kaza merciiinden mahrum kalmamasını teşrii bakımından da önlemek lâzım gelir.